

Antonin Bartušek

IZGNANSTVO Zadnjikrat živeti
to sekundo,
potem pa še
vso večnost.

Smeh je zamrl
v uti na vrtu,
snežno bel
kot tvoja spodnjica.

Prav do jutra
sva otipavala stvari,
ki je njih namen
nama ostal neznan.

Prevedel František Benhart

Pismo

Meta
Kušar

Pomladni obrat, rastoča svetloba, mi pomagata pri pisanju, delu moje kmečke duše. Moja zemlja me pri tem podpira.

Ti praviš, naj že enkrat napišem nekaj, naj se že vendar *toliko razodenem, da bo jasno, da sem prevzeta, evforična, da sem s slehernim vlaknom.*

Tako je, da sem s tistim jedrom, ki k meni prihaja (naj bo srečanje, pesem, zvok ali čudeži narave) kot ogenj nad dvema trskama.

Mihaela pravi, da sem resna bralka.

Paternu je rekel, da je moja opazovalna metoda lezenje pod kožo.

Riko je rekel, da o Tomažu preveč vem.

Igor je rekel, da ne delam znanstveno.

Šalamun mi ni nič rekel — samo štamperle je zvrnil na dušek. Vse je res. Ne gre zato, da bi imel samo eden prav. Kogar moje belo akvizitersko poslanstvo zadene v trebuh, čuti posledice. Naj si dotik poimenuje kakor hoče! Naj ga zazna ali ne!

Koliko časa že berem te zbirke? Kako jim pride na misel, da zato, ker bi časa ne spoštovala. Ne, nikoli jih ne prebiram. Potem berem tisto Kermaunerjevo Pesem v maskah in Svetinovo Angelovo mehiško masko in takoj

me nekaj spreleti, moram biti vznemirjena nad tem, kako neko branje hoče biti dokončno. Saj ne rečem, da sta imperialista, pa vendar je nekaj takega v njunem pisanju, kar me plaši pred strašnim imperializmom »stroke«.

Ko razumski funkcionalizem shodi, gre nenadoma tako hitro, da se naenkrat vidi ali samo krutost, ali samo destrukcija, ali sploh samo nekaj. Glava se vedno obrača samo v eno smer. Neki pogled se intronizira in kako ga vreči s prestola?

Prepričana sem, da vsako življenje teže hkrati iz bistrih in motnih izvorov in prav zato mu manjka, če je res Življenje, tista prevelika čistoča. Kako naj gre obnavljanje drugje kot skozi blatne motnosti do bistrega! In kolikokrat smo že čutili, da diferenciacija nima moči.

Naj le bo ljuba razumu, a kar je motnega odteklo, dela le iluzijo pravega.

Da pa vsi (točneje, teh je največ) mahajo že od leta 1966 z destrukcijo, je pa najbolj tipično. To me jezi! Kdaj je kdo govoril o konceptualizmu teh fantov, ki so imeli uho in oko tako občutljivo, da so bili produkcija OHO?

Kdo je potegnil Petra Abelarda s svoje obložene knjižne police, da bi se spomnil, ali ni morda ta stari konceptualist brat mladim »diverzantom«. Ne! Zakaj po naravi smo se sposobni prej spričkati, preden bi se seznanili s stvarjo. Najprej vedeti, potem verjeti. Tudi to stari modrec ve. In konceptualiste-slikarje, kdo jih je gledal, da bi vsaj vadal potrpežljivost, če bi že ne mogel začutiti duha.

Ali gre samo za informativni kolaps? Drago ga plačujemo. Nedolžni najdražje. Kljub vsemu imam potrpljenje, ne napadam nikogar, želela bi se samo pogovarjati s temi označevalci Šalamunove pesniške domišljije.

Pišem esej o psihi
sov na trnu,
belega rožmarina —
pudra v škatli.

(Maske 77)

edino kozmetika sveta je pomembna
dan pripoveduje zgodbo za druge dni
s svetlobo se zadre meč v trne

(Maske 49)

Iz srca rada bi se pogovarjala s tistim, ki bi hotel te verze spoznavati, ne razumeti in tako za vselej izbrisati mnoge pomene, zapreti si možnost ustvarjanja dalje, v odprto, vase, v nikoli razumljeno. Kdaj prerastemo te namišljene pravice, da ima samo eden prav, rada bi pogovor, ko je v zraku predvsem to, da se pogled ne more dokončati. Kdaj bomo sanjali svoje roke? Povem ti, da je naslov ETIKA — FON — ETIKA padel naključno iz vseh možnih besed kot nujnost Šalamunove podobe za zvočni medij. To, kar ti zdaj govorim, je samo preizkušanje tega istega v pisani obliki; besedni zaščiti.

Torej je Etika fon Etika, ker to ni boj dobrega z zlim, niti ni, kot bi se morda zdelo, naporno prizadevanje, da bi ostal brez graje v očeh in po merilih sveta. To so le grobi videzi, poskušanje je, da bi se raslo v božansko naravo. Vesela sem, da se je naslov materializiral že davno prej, preden je bila v aprilski Sodobnosti tiskana pesem Gluhim bratom:

Boga nosim v srcu in ga razdajam
kot vodo za tiste, ki že dolgo niso pili.
ki hirajo od te umišljene tektonike
provinca in piedestala samomora,
narodnega prvaka.

—
Nisem cinik, pesnik, prerok sem.
Duša je večna, ne veste.
Jaz sem vam to povedal.

(Sodobnost 4, 1981)

Zares glasno povedano vsem gluhih bratom. Pa kolikokrat je že bilo!
Svetina pravi, da so Maske razsulo šalamunovine, destrukcija mita o
čudežnem dečku. Naj to pomeni, da je zdaj Šalamun enainštiridesetletni
čudežni mož? In kaj potem, če se za uk zapletamo v štrene paradoksov, ki
jih spletajo naše lastne roke. Kako ne more biti jasno, da vsak pravi razvojni
proces potrebuje črno tako kot belo, bistro tako kot kalno. Je res knjiga
zato, ker je morda bolj deroča in kalna, že tudi najbolj kruta? Duša je vendar
personifikacija nezavednega, v njej leži bogastvo. Svetina pravi, da je z
Maskami umorjen tisti Šalamun, ki je napisal štirinajst pesniških knjig, da
so umorjeni: Maruška, Itaka, Imre, Sokol, Druidi in Angel. Skratka, neka
popolna morija. Kaj se torej dogaja z mojimi očmi, da vidijo še vse živo, tudi
toliko opevano *linguo franco*?

Lingua franca mi daje zrak.
Lingua franca mi daje zatočišče.
Lingua franca me mazili z oljem.
Lingua franca zadene kot blisk dušo ljudi,
da stopim vanjo in jem,
da stopim vanjo in jem in čaram in uživam.

(Arena 15)

Ta heteroglosija je babilonski stolp, je simbol strašnih naprezanj, da
bi človek postal gospodar heretičnih konfliktov. Gospodar! Ne morilec teh
konfliktov in vseh, ki iz le-teh izhajajo. Brez konfliktov ni pretoka energije.
Gibanja brez razlike potencialov ni. Tako jaz to spoznavam.

Če je res čudežni mož, potem je ta čudež v tem, da je sprejel milost in
prekletstvo, ki je tisti razvoj, ki se drago plačuje. Zvestoba lastnim idealom
je rdeča nit, ki jo vidim, kako se vleče od začetka in z njo tista osamljenost,
ki izhaja iz zanikanja vsemu, kar nasprotuje razvoju enkratnega. Če občutki
krutosti izhajajo iz srečanja s svojo temno in gosto senco, potem je gotovo
tudi krut. Če so zrcala, ki jih kar mrgoli, ogledovanje vloge, funkcionalnega
kompleksa maske, potem je naslov zadnje zbirke nujnost. Če je ženska-
Anima posrednik med notranjim in zunanjim, potem to naravno povezujem
z njegovim služenjem tej ženski; služenjem duši.

Ženska sem.
S svinčnikom rišem na tenke
papirje.

(Maske 65)

Kakšna precizna metaforika! In če rečem, da je to srednji vek, rečem zato, ker je srednji vek »prvi« individualizem v naši zavesti. Preberi Drude in Mayametl.

Besedo Tomažu:

Kako naj sploh odpiram
usta, ko pa pišem v srednjem veku, v
jeziku, ki je obležal v
knjigah, in ki ga obvladajo samo
definitivno nori in čudaški poznavalci
sprešanih namazov v bibliotekah, hagiografi
pošasti.

(Maske 5)

Kdo so ti Hagiografi? Kdo so te pošasti?

Monstruma Šalamun potegne iz glagola monstrare, to pa je tisto, kar se kaže, prikazuje.

Prispevam k zgodbi, ker ni
dvoma, da bo dosti tez, kdo sem.
Moje življenje je jasno in se imenuje
tako, kot se imenujejo moje knjige.
Prav tako sam sem, kot ti, voyeur. In
prav tako se zdrznem, če me kdo
zagleda. V oči te gledam. Oba veva za
vprašanje. Kdo ubije? Kdo ostane? Kdo
gleda? Ta, ki z besom trga obleko
s sebe, da bi bil nedolžen, ni
to krinka? Tvoje srce bije, ker bije
moja kri. In narobe. Moje srce bije, ker bije
tvoja kri. Isto pravico imaš kot jaz,
ki sem tvoj angel varuh, tvoja pošast.

(Maske 27)

Seveda ima Svetina vso pravico, da iz te pesmi vzame samo tretji in četrti verz in tako ukine pesnika. Lahko vzamemo samo petega in mislimo o deveti Tarok karti — voyeur, ali o Li — popotniku. Pa vendar jo raje pustim celo in vso, naj mi pripoveduje o resnosti maske in o pomembnosti naslova te zadnje knjige pesmi.

Iz psihološke prakse vsi vemo, da je človek bolj ali manj zavestno individualen. Kolikor manj to ve, toliko bolj je kolektiven. Tako s svojo večjo ali manjšo stopnjo identifikacije vara sebe in druge. Vzame masko, za katero ve, da po eni strani ustreza njegovim nameram, po drugi strani pa zahtevam in mišljenju okolice.

Zakaj res je dosti zgodb, največ jih je prav zaradi teh dveh stališč.

Če ga kdo zagleda, se zdrzne, in če zelo zares igramo vlogo, se zdrzemo toliko bolj, če nas kdo zagleda za masko. Ta, ki gleda, ni vedno drug subjekt, tudi nepošastni Tomaž lahko zagleda Tomaža-pošast. Kadar Jaz zagleda Masko, se tudi zdrzne! Proces individualizacije je nenehno gledanje, zdrznjevanje, dokler razvidnost ni jasna. Če je to divinizacija pesnika ali divinizacija bralca, tu bog zunaj subjekta prav nič ne pomeni. Maska je menstrum, pošast, prikazen in angel varuh v prilagojevanju navzven.

Kolikor ti o tem govorim, ti lahko govorim samo iz lastnega vedenja. Vem tudi, da je to delo vseh nas, slej ko prej ga zastavimo in potrpežljiva sem najbrž samo zato, ker se rojevanje enkratnega vedno samo v svojem času začne.

Pravi čas za prave stvari!

Nihče ne more ustaviti tehnike, ogromnega riževega polja božje prehrane. Revolucija je zmeraj reševanje, zmeraj spomin in uporaba spomina, torej tradicija. Poezija srka iz obeh polj, ampak kje je zares usodno določena, se ne ve.

Še pravi:

Moja kri za kri drugega —
žrtev — in narobe: prinesite mi
darove — blisk —. Razlika med
paleolitikom in neolitikom je torej
nebitvena. Naša civilizacija se ne
razlikuje od azteške in ne od
srečnih nabiralcev jagod.

(Maske 70, 71)

Notranji imperativ ne prihaja od zunaj oziroma iz okolice, zato res ni razlike. Seveda pa so tudi napake racionalizacije vedno iste, ker imajo tak »BLISK«, tak optimum življenja, za neskončen poskus. In v čem je še nebitvenost?

Če zamre pleme, se rodi lešniku majhna
hruška.

(Maske 87)

Spet berem pisma. Prvega, drugega, tretjega.

To je mala knjiga sprememb, s točno naravo konca in začetka. Seveda so ta pisma idealna za to, da se nanje nalaga privatizem na privatizem. Zgodovina se ponavlja in kaže, kot da v Ljubljani ni mogoče mimo teh treh pesmi, da ne bi rekli: »Zemlja so drugi. Zemlja je edina težka resničnost. Zemlja je njegova bivša žena, ki ga je odstavila: prst (z obroči, zemlja z) dežjem« (Kermauner).

Povej mi, ali jaz nisem v Ljubljani, če v tem ne gledam Tomaža in bivše Maruške? A. de Saint-Exupéry ima prav; razsežnosti le niso za oči, ampak za duha. Svetleči znaki podobnosti v oddaljenih usodah, utrinki, ki so tako visoki, da je biti na raznih kontinentih biti tu in tam, mi govore, da le ni tak problem, če nisi videl Evrope, Azije in Amerike. Ezoterične metode so brez potnih listov, zato jih tudi »svetovni popotniki« ne dohajajo. (Morda tiči tu kak vzrok, da Borghesa nimamo v slovenščini).

Biti res zemlja ali imeti le status zemlje — saj vemo za razliko. Pa da Šalamun ne bi tega ločil?

Potem ne bi napisal Ribe:

Mojstri si me podajajo iz roke v roko.
 To je potrebno. To je tako potrebno
 kot za drevo, da rase. Drevo rabi zemljo.
 Jaz rabim zemljo, da ne znorim.

(Sodobnost 4, 1981)

Vsakršen *status* zemlje pa mora reči:

Najdi si kakšno Veroniko ali
 Magdaleno, če zdaj — prepozno —
 ugotavljaš, da so tvoje zarote z
 apostoli premalo naravne.

(Maske 9)

Kakšna čudovita izbira dveh ženskih imen, ki označujeta razpon vsakršne ženske dualnosti; Veronika — Vera Icon, to je tista, ki edina na poti na kalvarijo neustrašeno ponudi svoj beli prt, da se otre krvavi pot in s tem ohrani resnična podoba, in na drugi strani Magdalena — očitna grešnica. Seveda je ta komplementarnost premnogim le najbolj črna tema. Tretje pismo, epilog nevihte, blagoslov pomladnega dežja:

Včeraj je bil dež.
 Danes sonce blešči.
 Cvetijo, cvetijo
 mandeljni.

Knjižica sprememb se končuje z začetkom.